

K O N I N K L I J K E N E D E R L A N D S E
A K A D E M I E V A N W E T E N S C H A P P E N

Weg van de histoire bataille [Review of: Hervé Dréville, Bertrand Fonck en Michel Roucaud (eds.), Guerres et armées napoléoniennes. Nouveaux regards (Parijs 2013)]

Gabriëls, A.J.C.M.

published in

Tijdschrift voor geschiedenis

2015

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in KNAW Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Gabriëls, A. J. C. M. (2015). Weg van de histoire bataille [Review of: Hervé Dréville, Bertrand Fonck en Michel Roucaud (eds.), Guerres et armées napoléoniennes. Nouveaux regards (Parijs 2013)]. *Tijdschrift voor geschiedenis*, 128(1), 161-162.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the KNAW public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain.
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the KNAW public portal.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

pure@knaw.nl

Hervé Drévilion, Bertrand Fonck en Michel Roucaud ed., *Guerres et armées napoléoniennes. Nouveaux regards* (Nouveau Monde Éditions; Parijs, 2013) 562 p., ill., krt., tbl., € 29,- ISBN 9782365838511

Weg van de *histoire bataille*

‘Où que porte le regard, l’historiographie de l’épopée militaire impériale déjoue tous les pronostics de ceux qui la croyaient essoufflée, refermée sur elle-même ou dépendante des grands récits nationaux’ (p.18). Ziedaar de zelfverzekerde constatering van de redacteuren van *Guerres et armées napoléoniennes*. Deze bundel bevat de schriftelijke neerslag van een door de Service historique de la Défense eind 2012 in Parijs georganiseerd symposium, waar Napoleons *Grande Armée* in al haar aspecten centraal stond. De toevoeging is van belang, omdat de deelnemers aan dit symposium aan het eind van de *bicentenaire* 1799-1815 de balans wilden opmaken van de vernieuwingen die het onderzoek de afgelopen twee decennia doormaakte. In dit verband dient meteen de *New Military History* te worden genoemd, die in Frankrijk eveneens haar invloed heeft doen gelden. Ook hier is men nieuwe vragen gaan stellen, die vaak sociaal- of cultureel-historisch geïnspireerd zijn en die men met aan andere wetenschappen ontleende methoden probeert te beantwoorden. Weg dus van de oude *histoire bataille*, en ruim baan voor onderwerpen als dienstplicht, logistiek, militair inlichtingenwerk, propaganda, individuele beleving van het legerbestaan, veranderende operationele inzichten, spanningen tussen burgers en soldaten et cetera.

Om enige ordening en samenhang in dit veelvormige onderzoeksterrein aan te brengen hebben de redacteuren de bundel in vier thema’s verdeeld. Het eerste deel, waarin de oorlogsvoering centraal staat, bevat een interessante bijdrage over het verzamelen van militaire informatie in vredes- en in oorlogstijd. Hieruit wordt duidelijk hoe het inlichtingen-

werk, dat zich van vele en veelsoortige bronnen bediende, tijdens het keizerrijk in toeneemende mate werd geformaliseerd en gecentraliseerd, en daarmee geprofessionaliseerd. Inzichtelijk is ook een artikel over de betekenis van vestingen in de napoleontische oorlogen, aangezien deze toch vooral bekend staan als *guerres de mouvement*. In het strategisch denken van de Franse keizer waren zij van eminent belang als magazijnen of ter verdediging van verbindingslijnen. Belegeringen wenste de keizer echter tot een minimum te beperken, omdat zij het snel manoeuvreren belemmerden en veel troepen ter plaatse bonden.

Het tweede deel van de bundel richt zich op de militairen die dienden in de *Grande Armée*. Annie Crépin vat nog eens de uitkomsten van haar talrijke publicaties over de dienstplicht samen en wijst daarbij op de vele functies die het conscriptiestelsel vulde. Het verzekerde Napoleon niet alleen van voldoende gevechtskracht, maar droeg tevens bij aan de staats- en natievorming van het *Grand Empire* en voorzag de regering in Parijs van statistische informatie om de bevolking beter te administreren en te controleren. Uiteraard laat Crépin niet onvermeld dat Napoleon, in zijn onuitputtelijke behoefte aan soldaten, de dienstplichtwet vanaf 1808 meer en meer misbruikte, waardoor de met vaderlandse trots vervulde burgerplicht weldra werd tot een gehate ‘impôt de sang’. Tussen artikelen over buitenlandse eenheden in Franse dienst, de overzeese troepen en de individuele beleving van krijgsgevangenschap en dood valt in dit tweede deel een hoogst originele en analytisch fraai uitgewerkte bij-

drage over 'la perception spatiale' op. Hierin wordt antwoord gegeven op vragen als: hoe ervoeren de officieren en manschappen de gebieden waar zij op veldtocht doorheen trokken, en welk beeld construeerden zij daarvan voor zichzelf en – in hun egodocumenten – voor anderen?

Het derde deel van de bundel heeft de plaats van het leger in de samenleving van het Eerste Keizerrijk als onderwerp. Jean-Paul Bertaud schreef hiervoor een wat impressionistisch artikel over de relatie tussen burgers en militairen. Hij constateert een tegenstelling tussen het door de officiële propaganda uitgedragen beeld enerzijds en de dagelijkse werkelijkheid anderzijds. Van staatswege werd de militair aan de burger gepresenteerd als de vaderlandslievende dienstplichtige, de gelauwerde oorlogsheld en de te koesteren veteraan. Daartegenover stond echter de ervaring van velen met onbehouwen en arrogante ruziezoekers, die door de overheid ook nog eens werden ingezet om opstanden te onderdrukken en dienstweigeraars en deserteurs te achterhalen.

Het vierde deel, ten slotte, groepeerde enkele bijdragen over de herinnering aan de *Grande Armée*. Jacques-Olivier Boudon, de officieuze voorman van de Napoleon-studies in Frankrijk, schreef een heldere analyse over de rol van de vóór de veldslagen uitgesproken proclamaties en de na de strijd uitgegeven legerbulletins. Napoleon gebruikte deze zorgvuldig opgestelde propagandateksten niet alleen om zijn troepen mentaal te mobiliseren, maar ook om – in algemene zin – de tijdgenoot en het nageslacht zijn eigen interpretatie van de gebeurtenissen op te dringen; 'mentir comme un

bulletin' werd een staande uitdrukking. Mederedacteur Hervé Drevillon onderzocht in welk opzicht theoretici als Guibert, Clausewitz, Jomini, Foch en Jaurès de napoleontische oorlogvoering als een breuk met de daaraan voorafgaande periode opvatten. De auteur concludeert dat Napoleon het patriottische elan van de Revolutie heeft misbruikt en de *soldats-citoyens* heeft gedegradeerd tot passieve massa's die hij, louter uit persoonlijke ambitie, de strijd instuurde, met ware hecatomben als gevolg.

Het is passend dat deze door het Franse ministerie van Defensie geëntameerde bundel wordt besloten met twee artikelen over het *Hôtel des Invalides* in Parijs, waarin niet alleen het Legermuseum is ondergebracht, maar waar zich onder de vergulde koepel ook het graf van de keizer bevindt. In deze bijdragen lezen we hoe de opeenvolgende museumdirecties bij de inrichting van de aan de napoleontische periode gewijde zalen vanaf de jaren zestig de geschiedenis eerst ontteden van de mythe om vervolgens vanaf de late jaren negentig niet langer de persoonlijke voorwerpen ('reliëken') centraal te stellen, maar deze in te bedden in een objectieve geschiedenis van de Franse natie, haar legers en de oorlogvoering. Achter deze fraaie woorden klinkt echter impliciet een andere werkelijkheid door, waarvan in zekere zin ook deze bundel de uitdrukking vormt. Die luidt dat in het Frankrijk van de eenentwintigste eeuw de Grote Keizer niet langer onaantastbaar op zijn voetstuk staat. De God van de Oorlog is neergedaald op aarde.

A.J.C.M. Gabriëls, Huygens Instituut voor Nederlandse Geschiedenis – KNAW